

עמוד ראשי << דעות ופרשנויות

עמונה מחזה התעתועים – כמה מחשבות על כוחן של תמונות להסתיר

מאת: אייל סיון, 07.02.2006

התמונות המחרידות של אלימות המתנחלים והמשטרה, שצולמו בזמן פינוי שמונה בתים במאחז עמונה, כפי שנראו מעל מסכי הטלוויזיה, דפי העיתונות והאינטרנט בארץ ובעולם, דורשות התייחסות לאשליה המסוכנת שטומן בחובו הייצוג הווזואלי של המציאות. תיעוד אירועי עמונה הוא מעבדה בה ניתן לבחון את כוחן של תמונות להסתיר ואת השימוש שעושה ההגמוניה השלטונית-ציונית בישראל בכוח זה.

שתי תפיסות סותרות עומדות זו מול זו, משאנו באים לדון בשאלה מה אנו רואים כשאנו מסתכלים, שאלה שאינה מנותקת מהדיון במה מראים לנו ומדוע מראים לנו, כשמראים. חלק מבין העוסקים בתחום הייצוג הווזואלי – ועימם גם חלק ניכר מהצופים – יטענו שמסגרת התמונה (ה"פריים" בשפה המקצועית) מהווה צוהר, חלון אל העולם, דרכו אנו יכולים לראות את המציאות. על-פי תפיסה זו, השאלות העקרוניות העומדות לדיון הן מי הוא זה שמראה ובנקודת מבטו של מי עסקינן.

רק מעטים מבין העוסקים בתחומי המדיה בהם נעשה שימוש באלמנטים ויזואליים מדגישים כי הפריים, מעצם היותו מורכב מארבע דפנות שחורות ואינסופיות, מסתיר חלק ניכר מהמציאות ומראה רק שבריר ממנה. כלומר התמונה, כל תמונה, מסתירה יותר מכפי שהיא מראה.

לאור שתי תפיסות אלו כדאי לבחון את מה שראינו ואת מה שהוסתר מאיתנו בתמונות הפינני של מאחז עמונה. תפקידה של ביקורת הייצוג הווזואלי היא לא רק לדון במוצג, אלא גם לנסות ולבחון את מה שאינו נראה, את הנסתר, ואת הסיבות להסתרתו.

במהדורת החדשות של הערוץ השני בצרפת, רואיין ח"כ בני אילון, שהועמד ע"י צוות הטלוויזיה הצרפתי על גבעת עפר, לא הרחק ממאחז עמונה, כשברקע מספר קרוונים. קל היה להבחין שמדובר במאחז או בהתנחלות מוקפת גדר ומחוברת לרשת החשמל. כמובן שאף מילה לא נאמרה על ההתנחלות שברקע, שכפי הנראה הינה מאחז "מאוש" או "חוקי". תמונה זו המחשיפה את מה שכל רשתות הטלוויזיה, הפרשנים, מקבלי ההחלטות והפוליטיקאים הצליחו להסתיר לגבי נושא המאחזים או ההתנחלויות, בהתייחסם לתמונות המאבק בפנינו עמונה.

הריסת שמונת בתי האבן בעמונה (ולא פינני מאחז עמונה, שעדיין עומד על תילו) אינה, כפי שנטען, תשדיר בחירות של קדימה או של האיחוד הלאומי, מרצ או העבודה. זהו תשדיר הסברה נוסף של התנועה הציונית כולה, ימין כשמאל. קהל היעד של תשדיר תעמולה זה היא האוכלוסייה הישראלית והעולם כולו. הדגש הווזואלי-סמנטי על המאבק האלים בתוך החברה הישראלית, בין מצדדי הפינני למתנגדיו, נועד לחזק את הקונצנזוס היהודי-ישראלי סביב שאלת ההתיישבות בשטחים. קונצנזוס שאת צביעות נימוקיו ניתן לסכם בכמה טיעונים רדודים בסגנון: הנה, ראינו עד כמה קשה להרוס שמונה בתים, וקשות על אחת כמה וכמה תהיינה תוצאותיו של ניסיון לפנות התנחלויות שלמות. זוהי המחשבה של סכנת הקרע בעם, הבהרה מדוע אין למהר, שכן שאלת פינני ההתנחלויות, המאחזים ועוד עובדות קולוניאליות בשטח דורשת זמן, הירות, עיתוי נכון ובעיקר, דיון מעמיק.

לאור התמונות והפרשנויות, ללא הבדל בין "שמאל" ל"ימין", למדנו (אם עדיין לא הבנו) שמשלום עכשיו ועד לקצה הימני של האיחוד הלאומי קיימת הסכמה רחבה לפיה מרבית ההתנחלויות בשטחים הכבושים הן חוקיות, מכיוון שהן מאושרות ע"י ממשלות ישראל לדורותיהן. הוויכוח נסוב אם כן סביב מספר מאחזים "בלתי חוקיים", שאינם גושי התנחלויות ואינם חלק מירושלים רבתי, שעליהם כידוע קיימת הסכמה לאומית (קרי: הסכמה ציונית-יהודית).

התמונות האלימות מעמונה, אותו פריים ממוקד על "אכיפת שלטון החוק", כמוהו כעץ המסתיר את היער. העץ הם המאחזים המכונים "בלתי חוקיים". היער הוא כל כולו של מפעל ההתיישבות בשטחים הכבושים מאז 1967 (קרי: הקולוניזציה). החוק הבין-לאומי - שישראל דורשת את אכיפתו כאשר מדובר למשל בנושא הגרעין האיראני ושמה ללעג ולקלס כשמדובר בהתנהגותה שלה - מציין במפורש שכל התיישבות אזרחית מכל סוג כל שהוא בשטח כבוש הינה בלתי חוקית. דרישתה של הפרופ' יולי תמיר ממפלגת העבודה להקים ועדת חקירה על השימוש המופרז בכוח בפנינו בתי האבן בעמונה כמוה כדרישתם של אנשי מרצ-לנבה (התומכים כידוע בסיפוח "גושי ההתנחלויות") לוועדת חקירה בעניין אלימות המתנחלים. קובלנותיהם של מנהיגי הימין המתנחל, עמדת הממשלה והמשטרה אינן מנוגדות כלל וכלל. כל אחד בדרכו, וכולם יחדיו, בסיועה הנאמן של התקשורת, הם המפיקים של תשדיר התעמולה הנלווה הזה. עוד תשדיר המסייע להסתיר כמה נתונים שיש לשוב ולהזכיר. לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מאז פינני כ-8000 מתיישבי רצועת עזה, 4,207 יחידות דיור "חוקיות" נמצאות בשלבי בנייה בשטחי הגדה. בנוסף לאתרי הבנייה הפעילים, מאז נובמבר 2005 פורסמו 1,184 מכרזים "מאושרים" לבנייה בשטחים אלו. זאת מבלי להזכיר את הרחבת ההתנחלויות, עבודות הגידור, שדרוג הכבישים והשב"מים (שטחי ביטחון מיוחדים), שמוסתרם מאחורי דפנות הפריים הווזואלי, בדיוק כפי שמוסתרם מעיני כל הריסתם השיטתית של היישובים הערביים הבלתי מוכרים בנגב והריסת בתיהם של תושביה הפלסטינים של העיר לוד. הריסה וגירוש המתנחלים יומיום, ללא נוכחות המצלמות, 20 דקות מתל-אביב, בירת השמאל, ו-30 דקות מירושלים, בירת הימין.

נטישת האידיאולוגיה השלטת מאז 1948 בקרב השלטון היהודי בישראל, אותה תפיסה הרואה בפנינו, גירוש, העברת אוכלוסין, הריסת יישובים, הגירה מתוכננת, חשיבה אורבנית-דמוגרפית ואכלוס כפוי של בני-אדם, תהליך נורמטיבי של יצירת חברה, תאפשר חשיבה ציונית ושינוי עובדתי של עתיד האוכלוסייה היהודית והערבית בכל שיטחה של ישראל-פלסטין. רק נטישת תפיסת הטרנסספר כצורה של הנדוס חברתי, יהודי וערבי כאחד, תביא לשינוי של הפריים. כך יוכל אולי להתחיל הייצוג הווזואלי התקשורתי בישראל לבטא משהו שבעולם נהוג לכנות בשם "שוויון אזרחי" או פשוט "דמוקרטיה".